

*Amics de l'Art Romànic
del Bages*

Butlletí núm. 54 - JUNY de 1989

*Sant Vicenç de Fontanella
Mun. de Castellfollit del Boix
Foto: I. Rubinart*

- **La Torre dels Comtals**
- **Presència bagenca a l'Exposició "Millenvm"**
- **Simbologia dels anomenats "Temes Ornamentals"**
- **Ermita de Sant Julià, prop de Rubies**

EDITORIAL

Amb motiu de la celebració dels mil anys polítics de Catalunya, l'Església, amb l'ajut de les Institucions territorials, ha presentat al públic dues notables exposicions d'art sagrat, que difícilment hom podrà tornar a exhibir més. A Perpinyà, d'abril a maig, s'exhibí "Mil" al Palau dels Reis de Mallorca, on recolliren moltes peces d'art medieval de la Catalunya Nord. A Barcelona, de maig a juny, "Millenvm", que ha agrupat prop de 400 elements del nostre art religiós.

Aquest notable esforç de recollida i presentació ha estat força reeixit en la mostra de la Catalunya Nord, on l'exposició seguia un itinerari cronològic, es mostrava poc enfarfegada i sempre s'ensenyava amb la col.laboració de guies especialitzades.

No podem dir el mateix de la de Barcelona en què deixant a part la qualitat del material exposat, algunes peces extraordinàries i també el marc artístic i monumental on s'exibeix, diríem que el material està amuntegat sense cap ordre ni concert. Pensem que en els criteris d'exposició preval la quantitat ja que ni tan sols estan situats per èpoques i es fa difícil interpretar-ne la catalogació a simple vista.

És una llàstima, ja que solament en un mes han estat més de seixanta-mil les persones que han visitat la mostra. Cal comprar-ne una guia prèvia de 500 ptes. per interpretar-ne bé l'itinerari i, fins a les darreries, no ha estat publicat el catàleg de tot aquest patrimoni. A Perpinyà, des del primer dia, es pogué comprar el catàleg de l'exposició "Mil", amb notables fotografies i escrits bilingües català-francès.

Amb tot, les dues exposicions ens han servit una vegada més per adonar-nos de l'esplendidesa i importància que sempre ha tingut l'art a casa nostra i, molt particularment, el religiós.

La Junta

LA TORRE DELS COMTALS

Enguany, quan el proper 24 de juny serà el dels mil cent anys de la primera menció de la nostra ciutat, sembla que és avinent de parlar d'un edifici que, possiblement, és l'únic dels manresans d'aquella època que ha arribat als nostres temps.

És la torre anomenada dels Comtals, topònim que indica, probablement, l'existència d'unes terres de domini directe del comte -el de Barcelona i Osona-Manresa- situades a l'extrem sud del terme de la nostra ciutat, al límit amb el de Castellgalí, lloc per on passava una antiga via o **strata**, que devia anar de Boades a Manresa i de l'empedrat de la qual encara se'n conserven alguns trossos a la proximitat de la torre objecte de la nostra atenció.

No tenim notícies antigues d'aquest edifici construït, probablement, per vigilar aquella via i en un lloc no pas dominant, al cim d'un turó, com eren la majoria de les fortificacions medievals, sinó en un indret més aviat tancat, perquè queda propera al Cardener, vora la seva riba esquerra, als peus del Malbalç. La seva situació no la priva, però, de tenir vistes a l'antic Castell Galí i al lloc on hi hagué el de Manresa, amb els quals podia comunicar-se i servir d'intermediària, perquè aquells dos no es veien directament.

La torre dels Comtals és de planta trapezial, gairebé rectangular, ja que ja 5,30 m. als costats llargs i 4,90 i 4,40 als curts, amb els angles dirigits als punts cardinals. La seva alçada actual és de 9,20 m. sobre el marxapeu del portal dels baixos. Pel cantó del riu és més alta, degut al pendent del terreny.

Les seves parets no són verticals per fora, sinó una mica inclinades cap endins, inclinació que s'accentua cap a l'alçada del trespol del segon pis. Aquesta inclinació fa que el gruix, d'1,30 m. a la base, sigui de mig metre, només al cim, minva de gruixària aconseguida, a més que per la dita inclinació, per un graó que hi ha dins l'alçada del segon pis, on descansava l'embigat del trespol.

La torre dels comtals segons una fotografia de 1958.

Interiorment es dividia en tres pisos: el de baix, d'uns 3 m. d'alt, cobert amb volta de pedra, de secció de mig punt i eix longitudinal, quelcom realçada sobre les impostes, que són de secció rectangular; un primer pis de 3,90, i un segon, de només 2 m. d'alçada.

A la planta baixa es té accés per un portal situat a la cara sud-est, extremadament baix, ja que només fa un metre d'alçada, de manera que, per entrar, cal ajupir-se. Això devia ser per facilitar la defensa des de l'interior, ja que el portal no té galzes i, per tant, sembla que devia ser mancat de porta de fusta.

Aquests baixos devien quedar independents dels pisos de sobre, al primer dels quals s'accedia per un portal a la paret sudoest, a uns tres metres de terra i del que n'ha quedat un muntant, després de l'ensulsiada de bona part de l'edifici. Al segon pis s'entrava també pel seu portalet propi, molt baix, d'uns 80 cm. d'alçada, a la cara sud-est, com el dels baixos.

Tant aquest com el del segon pis són fets amb llinda i sembla que també en devia tenir el del primer pis, pel que en queda

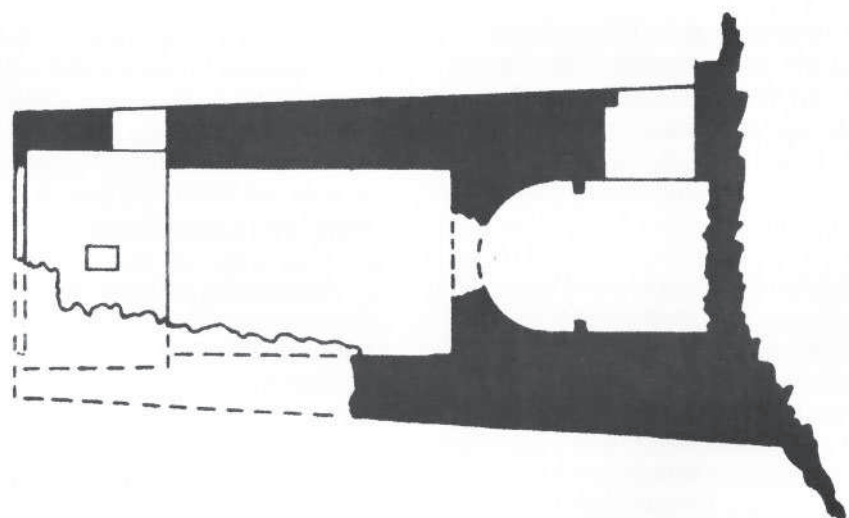
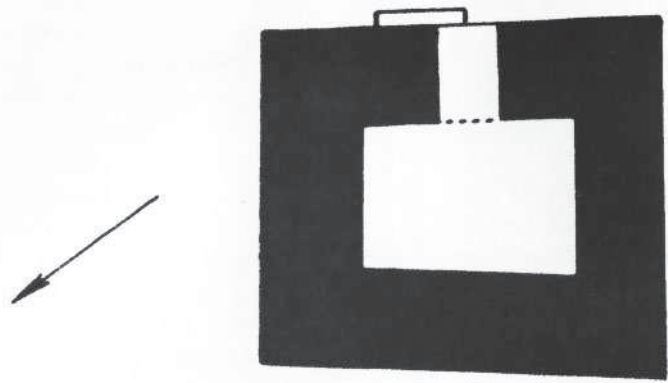
Els dos pisos de dalt estaven separats per un sostre de bigues i posts i es devien comunicar per una escala de mà. Hi ha la possibilitat que entre els baixos i el primer pis també hi hagués una comunicació directa, per un forat a la volta i servint-se d'una escala de fusta, que es podia treure a voluntat. L'ensorrada de la major part d'aquella volta no permet confirmar-ho. Tampoc sabem com era coberta aquesta torre: no sembla que hi hagués hagut merlets, més possibilitats hi ha que hagués estat capçada amb un terrat, des d'on hauria estat fàcil la defensa, perquè la torre no té espitlleres.

La construcció de les parets és amb pedres desiguals, trencades a cops de maceta, fent filades d'alçada diferent i unides amb fang, cosa que ha donat lloc que, una vegada desapareguda la coberta, l'aigua de la pluja, en filtrar-se per les parets, s'hagi endut el materia d'unió i s'hagi ensorrat més de la meitat del bastiment.

L'existència de tres portals, accessibles els de dalt només amb escales de fusta o de corda, fa creure que els baixos eren un refugi de lliure accés als vianants rerassagats, que no podien arribar a Manresa abans de ser tancats els portals, al capvespre, i que els pisos de dalt eren per als guardes de la torre.

Interior de la torre el 1958

Alçat i planta de la torre dels Comtals. 1987

En plantejar la qüestió de datar la torre, hem de tenir en compte diversos factors: la seva forma prismàtica, de base quasi quadrada, que era la forma més antiga d'aquests elements defensius medievals, ja que els cilíndrics no apareixeran, sembla, fins cap a la segona meitat del segle X; l'aparell, que no té la regularitat característica del rectangular del segle XI, sinó que les seves filades, si bé horitzontals, es veu que són obtingudes així pel fet d'aprofitar els estrats naturals de la pedra del lloc, de gruix desigual; la manca de morter d'unió, perquè les pedres només són assentades amb fang; les portes, de llinda, forma més simple que les d'arc de mig punt, adovellat, que es veuen en torres i esglésies de l'onzena centúria. Per tot això, m'inclino a creure que la torre dels Comtals és un

edifici pre-romànic i no crec que sigui aventurer suposar que hagués estat edificat en temps de la reorganització i consegüent fortificació de la Catalunya central per Guifré I, a finals del segle IX, per la qual cosa podria ser que aquesta torre fos l'únic edifici que tenim a l'actual terme de Manresa, testimoni de l'efemèrides que ara es vol recordar amb actes diversos, entre els quals, però, no sabem que n'hi hagi cap de tendent a consolidar la venerable ruïna, de manera que no ens hauria d'estranyar que, entre discursos i àpats oficials, la torre s'acabés d'ensorrar.

X. SITJES I MOLINS

Fotografies i plànols de l'autor.

PRESÈNCIA BAGENCA A L'EXPOSICIÓ "MILLENNVM"

Des del dia 3 de maig i fins al 25 de juny hom pot visitar l'exposició "MILLENNVM". Història i Art de l'Església Catalana que té lloc a Barcelona als espais de la Pia Almoina, el Saló del Tinell i la Capella de Santa Àgata, edificis, per si sols, de prou vàlua històrica i artística.

De les 631 peces que recull l'exposició (entre obres d'art, documents i llibres), peces totes elles d'origen o temàtica religiosa, en volem destacar les que han estat produïdes al Bages o bé es conserven en algun dels museus de la nostra comarca. No totes elles són obres d'època medieval, però no per aquest motiu hem de deixar d'interessar-nos per aquestes peces, algunes de les quals poden ésser considerades vertaderes joies de l'art.

Aquesta impressionant mostra artística i documental ha estat estructurada cronològicament: dels orígens del cristianisme als segles XIV-XV, a l'edifici de la Pia Almoina, dels segles XIV-XV fins al barroc, al Saló del Tinell i els segles XIX i XX a la capella de Santa Àgata.

Així doncs, començant el nostre recorregut per la Pia Almoina, ben aviat ens trobarem amb les peces bagenques d'època medieval.

A nivell de documentació escrita podem veure-hi el document d'instauració de la canònica agustiniana a l'església de Santa Maria de Manresa, datat l'any 1099, pergamí que pertany a l'Arxiu de la Seu de Manresa. També hi ha el fragment del

Part central del "frontal florentí" (s. XIV) fet per Geri Lapi... (Museu Històric de la Seu).

"Forum Iudicum" traduït al català, que es conserva a la Biblioteca de Montserrat, el qual, en haver estat fet el segle XII es tracta de l'escrit més antic que ens ha arribat en la nostra llengua.

Un tercer manuscrit bagenc és l'anomenat "Evangeliari de Terrassa" de finals del segle XI o començaments del XII. Fragment d'un evangeliari que actualment pertany a la basílica del Sant Esperit de Terrassa però que prové de la Seu de Manresa, d'on sortí el 19 de febrer de 1823, a causa de la incautació del tresor de les esglésies ordenada pel govern liberal. El més destacable d'aquest text, però, és la miniatura, que podem observar, d'un Crist crucificat.

A la mateixa Pia Almoïna, també podem veure-hi dues creus, aquestes ja en forma d'escultura: la creu processional de Santa Magdalena de Talamanca, una talla dels segles XIII-XIV que es conserva al Museu Comarcal de Manresa, i el Crist romànic de Manresa, un bellíssima escultura de fusta de la segona 1/2 del segle XII que ens presenta Jesús mort, amb el cos nu. Cal dir que ens ha arribat amb la seva policromia original, de la qual s'ha de destacar la de la tovallola que el cobreix. Aquest crucific contrasta, val a dir, amb els altres dos que hi ha exposats a la mateixa sala: la majesttat, triomfant, de Caldes de Montbui i el colpidor crucifix de Perpinyà.

Una altra peça remarcable és la lipsa-

noteca de Santa Maria de Lillet, pertanyent al Museu Comarcal de Manresa, composta per dos cossos d'alabastre de forma cilíndrica, ha estat datada del segle X.

I, a nivell de teixits, hom pot veure-hi un fragment de seda, decorat amb lleons, procedent de Santa Maria de l'Estany. Aquest teixit, que actualment es conserva al Museu Episcopal de Vic, ha estat datat com de la segona 1/2 del segle XII.

Pel que fa al Saló del Tinell, el primer que cal veure és el frontal florentí que es conserva al Museu Històric de la Seu. Es tracta d'un frontal d'altar, brodat a Florència per Geri di Lapo, que fou donat a la Seu de Manresa l'any 1357 pel jurispèrit Ramon Saera.

També pertanyen a la Seu de Manresa les dues arques dels Cossos Sants, que podem observar davant per davant del frontal. Es tracta de dues cobertes d'argent repussat i cisellat, adaptables a les caixes de fusta on hi ha les relíquies dels Cossos Sants. Ambdues foren fetes per l'argenter manresà Antic Lloreda, els anys 1616 i 1653.

La producció escultòrica barroca manresana també hi és representada amb tres peces prou significatives i importants: dues escultures d'alabastre fetes per Josep Sunyer i Raurell l'any 1715, escultures pertanyents al Museu Històric de la Seu i que representen els personatges de l'Antic Testament Aaró i Melquisedec. I, sobretot, és de remarcar la presència de l'Adoració dels pastors, talla policromada feta per Joan Grau l'any 1642, que, provinent de l'església de Sant Pere Màrtir es conserva al Museu Comarcal de Manresa. Es tracta d'una peça del retaule del Roser d'aquesta església destruïda l'any 1936. D'aquest alt-relleu cal destacar-ne que a la seva bellesa

pròpia s'hi ha d'afegir l'excel·lent restauració (tot i que més aviat es tracta d'una "rentada de cara") que per a aquesta exposició se li ha fet a càrrec del Centre de Conservació i Restauració de Béns Culturals Mobles de la Generalitat de Catalunya.

Pel que fa a pintures de tema o origen bagenc, podem observar la coneguda pintura de la Mare de Déu de Montserrat, atribuïda a Juan Andrés Ricci, del Museu de Montserrat, i una tela representant Sant Ignasi de Loiola a Barcelona, obra que es conserva a l'edifici de la Cova de Sant Ignasi de Manresa i que, com l'anterior, és del segle XVII.

Crucifix romànic del s. XII (Museu Històric de la Seu).

Continuant amb el tema ignasià, a tall de curiositat, en aquesta exposició podem contemplar l'espasa que Sant Ignasi donà a la Mare de Déu de Montserrat. Espasa que actualment pertany a l'església del Sagrat Cor de Barcelona.

El tercer àmbit d'exposició és el de la capella de Santa Àgata, on s'entra directament des del Saló del Tinell. D'entre les obres que hi ha, totes elles dels segles XIX i XX, hem de destacar-ne "El bon pastor" de Josep Obiols i "L'escolà" i "La ronde de l'amitié", ambdues obres de Picasso, aquesta darrera amb una dedicatòria a l'abat Escarré i a la comunitat montserratina. Totes tres pintures procedeixen del Museu del Monestir de Montserrat.

I, tancant l'exposició, a la mateixa capella de Santa Àgata hi podem observar tres vitrines amb una selecció de 100 llibres i autògrafs, entre els quals la nostra comarca hi és representada amb un exemplar del llibre de Joaquim Sarret i Arbós **Història religiosa de Manresa**, i de l'obra del manresà Pere Tarrés **Diari de guerra**.

Ja per finalitzar voldríem fer un petit comentari del què fa a l'exposició com a conjunt, considerant que es tracta d'un important recull de la producció artística

catalana i que com a tal es mereix diverses visites per poder arribar a veure-ho tot i poder entretenir-se gaudint dels molt petits detalls que contenen les principals peces mestres que hi ha exposades.

Quant al criteri de selecció pel que fa referència a les obres d'art, evidentment hi trobem a faltar algunes peces, de la mateixa manera que n'hem vist que creiem que no caldria que hi fossin. Malgrat això, tots sabem que en magnes exposicions com aquesta, per molts i diversos motius, a voltes és difícil d'obtenir les peces que es pretenen, i per això, disculpem aquestes mancances. Tot i així, però, cal dir que el Bages hi ha estat ben representat en tots els objectes i obres d'art que acabem de ressenyar.

Dades extretes de:

GASOL, Josep Mº: **La Seu de Manresa**, Caixa d'Estalvis de Manresa, 1978. "**L'època del Barroc**". Catàleg de l'exposició, Barcelona, 1983.

Marc Torras i Serra

La Junta Directiva us desitja a tots unes bones vacances d'estiu.

SIMBOLOGIA DELS ANOMENATS "TEMES ORNAMENTALS"

Un xic per sobre hem anat seguint el simbolisme estructural present en el temple romànic, i hem arribat a veure com el temple no és sols una imatge de l'home, sinó que també és a imatge de l'univers; en ell s'uneixen microcosmos i macrocosmos. L'home s'hi identifica i amb ell tota la creació; i la paraula de Déu de l'Antic i del Nou Testament; i la natura tota, amb els seus mons vegetal i animal que tant rellevant representació tenen en els diguem-ne "temes ornamentals", i posem temes ornamentals entre cometes, ja que, com veurem, són força menys ornamentals del que hom normalment es creu, sense que amb això vulguem dir que no hi hagi temes purament i estrictament ornamentals en el romànic (1).

Fins aquí hem tractat del continent, de l'edifici, a partir d'ara tractarem del contingut de l'edifici, d'aquelles representacions esculpides o pintades en els murs i demés elements estructurals o no del temple, i que tanmateix podem fer extensius els simbolismes llurs a les anomenades arts menors: orfebreria, esmalts, frontals d'altar, il·lustracions de còdex, etc.

Abans però d'endinsar-nos en aquest món "ornamental" farem uns comentaris sobre les dues tendències que s'enfronten al llarg del s. XII. La dels "contemplatius" encapçalats per Bernat de Clavarall (1090-1153) i la dels "esteticistes" amb Suger de Saint-Denis (1081-1151) com a capdavanter (2).

Força autors, en tractar les figures de Bernat i de Suger, ho fan d'una forma al nostre entendre, és clar, molt simplista i

imprecisa. Així per exemple, de Bernat acostumen a mencionar allò de la "deformis formositas ac formosa deformitas" i llestos, com a exemplificació del seu rebuig a tota ornamentació. A Suger, se'l presenta com l'home materialista i vanitós que només viu per atresorar objectes sumptuosos i metall i pedres precioses per ornamental i enriquir Sant-Denis.

En un i altre cas, es negligeix tota referència a la faceta simbolista de l'ornamentació, amb la qual cosa es crea la sensació d'un Bernat i d'un Suger totalment deslliçats, aliens, a tota visió o coneixement simbòlic de l'ornamentació.

Bernat de Claravall és certament l'home que blasma sense embuts de cap mena tota ornamentació, que considera per altra banda supèrflua i forassenyada, però, fixem-nos en el què escriu:

"... que té a veure dins els nostres claustres aquestes ridícules monstruositats, aquestes estranyes i deformes bel·leses i alhora belles deformitats?, aquests bruts simis?, aquests ferotges lleons?, aquests monstruosos centaures?, aquests éssers semihumans?.... ací es veuen diversos cossos sota un sol cap, allà per contra diversos caps sobre un sol cos. Aquí un quadrúpede amb una cua de serpent, allà un peix amb el cap de quadrúpede. Aquí un animal amb la part davantera que sembla un cavall i una part de darrera semblant a una cabra. Allà una bèstia amb banyes amb la part posterior de cavall...".

Però, remarcuem com acaba el paràgraf:

Detall del Claustre de Ripoll.

"En fi, per totes parts sorgeix -en una varietat de formes tan rica i sorprenent, que és més agradable llegir els marbres que els manuscrits, com també dedicar la jornada admirant una a una aquestes coses en comptes de dedicar el dia a la meditació de la Llei Divina".

Bernat diu que pot "llegir els marbres", reconeix per tant que hi ha quelcom a llegir en els marbres, que la pedra no és sols pedra, que hi ha un missatge latent en aquelles ornamentacions que està blasfemant. En el discurs de Bernat, ben cert hi ha una contradicció, una incoherència. Fins i tot, nosaltres hi veiem més d'una incoherència.

Si Bernat veu una lectura en "els marbres" no és coherent que els vulgui desqualificar, llevat que hi veiés una lectura contrària a la doctrina a la religió, posem per cas; però Bernat no ho diu pas, no en fa cap comentari en aquest sentit, només diu que "és més agradable llegir els marbres que els manuscrits"..., i, a partir d'aquí, és quan es produeix una segona incoherència, Bernat, no podia ignorar que en aquell temps hi havia molts i molts monjos que no podien llegir "els manuscrits" ja que no en sabien, de llegir. També Bernat, segurament, coneixia les doctrines i escrits dels Pares de l'Església, així, per exemple Sant Gregori el Gran en el s. VI es pronunciava contra un bisbe refractari a les imatges, justificant la seva necessitat per "aquell que no sabien llegir els llibres"; Walafrid Strabon en el s. IX escrivia "La pintura és la literatura de l'il·letrat", i en aquest mateix sentit es pronuncià el sínode que tingué lloc a la ciutat d'Arràs en 1025, en definir que els il·letrats contempen en les pintures allò que ells no poden llegir o descobrir dins l'escriptura.

Però, encara hi ha més, una tercera incoherència. Bernat era un home de sòlida formació i un gran coneixedor dels símbols, almenys això es pot deduir del contingut dels seus sermons i dels seus escrits, en els quals hi ha presents moltes referències a simbolismes bíblics i extrabíblics. És més, fins i tot és "creador" de simbolismes. En la seva obra "De laude novae militiae", escrita vers els 1130, i que és una mena de panegíric a la guerra dels croats i a les armes, estableix un seguit de simbolismes relatius a les armes.

Quant a Suger, cal dir era l'antítesi de Bernat, fou l'home que transformà Saint-Denis amb una sumptuositat, amb una riquesa decorativa fora mida mitjançant els millors artífexs i els millors i més costosos materials, emprant l'or i les pedres precioses a balquena en les ornamentacions.

Fou l'home que en tot cercava un simbolisme, de manera que arribà fins i tot a establir una litúrgia i uns cerimonials en els quals hi havia present pels quatre costats una forta càrrega simbòlica.

També cal dir que Suger no feia ús de la magnificència i riquesa de Saint-Denis per un gaudi personal sinó per glorificar Déu. Amb encert o no -sempre serà opinable- Suger extremava l'ornamentació en les seves obres per aconseguir una millor i major lloança a Déu.

Com a fet anecdòtic i representatiu de la seva forma d'ésser, es conta que quan l'abat de Cluny, Pere el Venerable, veié la petitesa i austeritat de la cel·la de Suger, digué: "Aquest home ens fa avergonyir a tots. No construeix per ell com ho fem nosaltres, sinó que construeix sols per a Déu".

Detall del Claustre de Ripoll.

Resumint, foren dues formes de fer, i que hem volgut comentar, perquè en certa manera Suger i Bernat foren el zenit i el nadir de l'ornamentació i del simbolisme en el s. XII, i en certa manera també són els paradigmes de les dues tendències actuals relatives a la simbologia. Els Bernats que menyspreen i infravaloren el simbolisme, i els Sugers que el magnifiquen en grau superlatiu. En el terme mitjà deu haver-hi el bon camí, ... i aquest serà el que intentarem seguir.

NOTES:

- (1) Per una més àmplia informació vegi's "Initiations a la Symbolique Romane" de M.-M. Davy. Ed. Flammarion.
- (2) Erwin Panofsky en la seva obra "El significado en las artes visuales" fa un interessant estudi sobre Suger i les relacions d'aquest amb Bernat de Claravall. Ed. Alianza Forma.

Juli Lahosa i Beltran

L'ERMITA DE SANT JULIÀ PROP DE RÚBIES

Entre les 55 esglésies de què parla el teòleg, mínim i historiador mort a Manresa el 1691, Joan Gaspar Roig i Jalpi, nascut a Blanes el 1624, en el seu famós tractat sobre les excel·lències i antiguitats del Priorat de Santa Maria de Meià editat a Girona el 1668, hom cita la dedicada a Sant Julià Màrtir de La Portella de Rúbies.

Sota l'advocació de Sant Julià a La Noguera hi ha ermites a La Règola d'Ager, Clua d'Artesa de Segre, Tragó de Noguera, Alòs del Marquesat i una altra sense localitzar en el terme de Vilanova de Meià.

Rúbies, poblet abandonat des de principis dels setanta, de perfil bucòlic però de vida agònica per l'assot del temps i l'abandó de l'home, forma part del disseminat rural que capitaleja Fontllonga juntament amb els també despoblats de Motaspres, Oroners i Mas Ginesta a més dels nuclis habitats de la recuperada Baronia de Sant Oïsmè, Sant Just, l'Ametlla de Montsec, La Maçana i Figuerola de Meià, tots annexats a Camarassa el 1970.

La Portella, dita també La Portella Blanca, possiblement fent honor a unes calcites que brillen en el seu rocam, està situada damunt de Rúbies a 1.404 metres d'altitud i ens ofereix una esplèndida panoràmica del Pallars Jussà, el Pirineu fins Montserrat en els dies sense calitja. Fou durant segles pas obligat per travessar el Montsec dels romeus que pujaven d'aquells pobles a fer ofrenes i ex-vots al Sant del Bosc, Sant Salvador, un santuari d'origen tel·lúric situat a l'obaga del Montsec que celebra el seu aplec durant el mes d'agost.

Per accedir a Sant Julià es pot ascendir

des de Rúbies (1.141 m.) anant a buscar el caminó que puja cap a La Portella que és una obertura que separa el Peladet (1.146 m.) i la Roca de Migjorn (1.595). Quan el caminet es comença de perdre a conseqüència de la desafortunada repoblació que hi féu ICONA el 1981, cal anar fins al contrafort que queda a mà dreta baixant uns cent metres des de La Portella o a mà esquerra pujant uns dos-cents metres en direcció noroest.

Arrecerada en el punt més alt del contrafort en qüestió que s'aixeca enmig i davant per davant del Peladet, trobem l'ermita romànica de Sant Julià Màrtir que figurava a l'inventari Gavin de La Noguera situada a Rubió del Mig (Foradada).

Lloc desavinent i escabrós sembrat d'abundants romanalles de la guerra, especialment de llaunes de conserva car el front s'establí allí des de la primavera a finals de 1938, el pujol de Sant Julià encara conserva alguns panys de paret i és una generosa mirada de la serra de Sant Mamet, Vall d'Ager i Montsec d'Ares amb la Roca Regina a l'altra ribera de la Noguera Pallaresa.

Restes de l'ermita.

Text i fotos: Ferran Sanchez.

CATÀLEG DE "MILLENVM"

Acaba de sortir a la llum pública el catàleg de l'Exposició Millenvm, Història i Art de l'Església Catalana.

És un volum de considerables dimensions i creiem d'una gran categoria. Contràriament al que s'ha dit del muntatge de l'Exposició, el catàleg mereix un elogi tant pel contingut com per la presentació.

És una bona notícia, donat que el catàleg és a la llarga, el que quedarà d'aquesta important exposició d'art religiós de Catalunya.

Actualment, és a la venda al Saló del Tinell al preu de 7.000 ptes.

ACTIVITATS MES DE JULIOL FINAL DE CURS

Sortida Matinal per l'Anoia i el Bages

Dia 2, diumenge:

**Visites: SANT PERE DE CASTELL DE BOIXADORS
SANTA MARIA DE LES COROMINES
SANTA MAGDALENA DE CÒDOL-RODON**

*Porteu esmorzar, encara que hi haurà
coca i mistela per a tothom!!*

Amb cotxes petits, sortida a les 8 del matí de la plaça Infants.

Edita: AMICS DE L'ART ROMÀNIC DEL BAGES
Local: Pujada del Castell 30 Telf. 873 16 06
Coordinació: Francesc Villegas i M. Carme Torras
Col.laboracions: Xavier Sitjes, Marc Torras, Juli Lahosa i Ferran Sánchez
Correcció: Pere Roca
Dipòsit Legal: B-35519-84
Imprimeix: Copisteria SARRIÓ

Correcció:

ÒMNIUM CULTURAL

Col.labora:

AJUNTAMENT
DE MANRESÀ